

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

НАСТАВНА ПРОГРАМА
ЛАТИНСКИ ЈАЗИК

II година

ЗЕМЈОДЕЛСКО-ВЕТЕРИНАРНА СТРУКА
ветеринарен техничар

Скопје, 2006 година

1. Идентификациони податоци

1. Назив на наставниот предмет: ЛАТИНСКИ ЈАЗИК

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: ветеринарен техничар

1.2.2. Струка: земјоделско – ветеринарна струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет: стручен предмет

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: II година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен предмет

2. Цели на наставниот предмет

Општа цел

Изучувањето на латинскиот јазик во земјоделско - ветеринарната струка овозможува подготовка за совладување на терминологијата соодветна за образовниот профил – ветеринарен техничар, како и знаења од општа култура (митологија, етика, литература, наука) поврзани со почетоците и развојот на науката преку античкиот и средновековниот период до денес.

Со постигањето на општата цел во изучувањето на латинскиот јазик во земјоделско - ветеринарната струка ученикот треба:

- да ги препознава и правилно да ги употребува стручните термини во ветеринарната струка кои потекнуваат од латинскиот јазик;
- да ги развие способностите за самостојно изучување на јазикот на ниво потребно за соодветниот образовен профил;
- да стекне работни навики, систематичност и позитивен однос кон знаењето и учењето;
- да ги восприема универзалните вредности на антиката.

Посебни цели

Со постигањето на посебните цели во изучувањето на латинскиот јазик во земјоделско - ветеринарната струка ученикот треба:

- да се здобие со знаења на морфологија на името, дел од морфологија на глаголот и одреден лексички фонд во функција на ветеринарната струка, особено за образованиот профил – ветеринарен техничар;
- да ја разбере етимологијата на стручните термини во ветеринарната струка;
- да развие способности за трансфер на знаења од латински јазик во другите дисциплини и предмети;
- да стекне општи и посебни сознанија за развојот на соодветната научна дисциплина во антиката и средниот век;
- да ги разбере и применува високите морални вредности и критериуми иманентни на грчко - римската цивилизација и професионалната етика на ветеринарната струка.

3. Потребни претходни знаења

За следење на наставата по латински јазик во земјоделско - ветеринарната струка потребно е учениците да се здобиле со знаења за граматичките категории во мајчиниот јазик во основното образование.

4. Образовен процес

Содржините на изучување на латинскиот јазик во земјоделско - ветеринарната струка се групирани на тој начин што најголемиот дел го сочинуваат наставни содржини од јазикот (морфологија на име и морфологија на глагол), лексика (потребна за совладување на стручната терминологија) и содржини кои се однесуваат на развојот на римската цивилизација и култура.

Сите овие компоненти и содржини можат меѓусебно да се комбинираат и испреплетуваат на различни начини и во различен сооднос, во зависност од креативноста на наставникот, како и од интересот и способностите на учениците. Притоа може да дојде до израз слободата и автономноста на непосредните учесници во наставниот процес - учениците и наставникот.

4.1. Структурирање на содржините за учење

ЈАЗИК				
Содржини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу содржините и меѓу предметите
<p>Латинско писмо</p> <p>Изговор - Поделба на гласовите - Поделба на слогови - Класичен и традиционален изговор</p> <p>Акцент - Квантитет на слоговите - Правила за акцентирање</p>	5	<p><i>Ученикоѝ</i></p> <p>- да ги препознава гласовите во латинската абецеда; - да чита и да пишува, да го усвои правилниот изговор и акцент на латинскиот јазик.</p> <p>- Да ги препознава разликите меѓу двата начин на изговор и временските периоди во кои тие се употребувале.</p>	<p>Вежби за читање и изговор на латински зборови.</p> <p>Вежби со примери за поделба на слогови од мајчиниот јазик.</p> <p>Вежби преку читање и повторување за особе - ностите на акцентот.</p>	<p>Да се направи споредба со англиската абецеда</p> <p>Споредба со правилата за акцентирање во мајчиниот и во другите современи странски јазици.</p>

Содржини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу содржините и меѓу предметите
Видови зборови: - менливи - неменливи	2	<i>Ученикоѝ</i> - да ја разбира разликата (со оглед на функциите) меѓу овие категории зборови.	Вежби за класифицирање на зборовите и нивно именување со македонски и со латински термини.	Укажување на универзалната важност на ова категоризирање за сите современи странски јазици.
Именки (substantiva) - Падеж, род и број кај именките - Деклинации (парадигми и особености на промената, родот и бројот): - Прва деклинација - Втора деклинација - Трета деклинација - Четврта деклинација - Петта деклинација - Грчка деклинација	14	- Да ја разбере функцијата на падежите и нивното значење во латинската реченица; - да се оспособи правилно да ги преведе падежите од латински на македонски и од македонски на латински; - да ги препознава падежните форми на грчките именки и да знае правилно да ги употребува и преведува.	Вежби за одредување на деклинацијата по која се менува некоја именка. Менување именки по падежи. Анализирање и употребување на падежите во реченица. Преведување реченици и текстови со стручна терминологија. Изработка на табеларни прегледи, со помош на кои ќе се систематизираат знаењата за имињата во латинскиот јазик.	Да се посочат сличностите и разликите меѓу падежните завршоци во различни деклинации. Корелација со современи странски јазици во кои постои падежен систем. Корелација со другите стручни предмети во кои се употребува терминологија за ветеринарната струка.

<p>Придавки (adjectiva)</p> <p>Категории на придавките (падеж, род, број, степен)</p> <p>Деклинирање на придавките</p> <p>Придавки по прва и втора деклинација Придавки по трета деклинација</p> <p>Компарација на придавките - правилна - неправилна - описна</p>	4	<p>- Да се оспособи да направи споредување и синтеза со знаењата за промената на именките;</p> <p>- да ги примени овие знаења и правилно да ги употребува и да ги преведува од латински на македонски и од македонски на латински јазик.</p>	<p>Вежби за деклинирање на придавките, анализирање на нивните форми и правилна употреба во реченица.</p> <p>Вежби со оние придавки кои најчесто се среќаваат во обработуваните текстови и реченици со содржини од ветеринарната струка.</p> <p>Преведување реченици и текстови со стручна терминологија од ветеринарната струка.</p>	<p>Да се посочат сличностите со промената на именките.</p> <p>Корелација со предзнаења од мајчиниот јазик и современите странски јазици.</p> <p>Корелација со другите стручни предмети во кои се употребува терминологија за ветеринарната струка.</p>
---	---	--	--	--

<p>Заменки (pronomina)</p> <p>Видови заменки (лични, посвојни, показни, повратни, односни, прашални, корелативни) Категории кај заменките Промена на заменките по падежи Заменски придавки</p>	5	<p>- Да направи споредба со именската флексија;</p> <p>- да ги разбира и правилно да ги употребува заменските форми.</p>	<p>Вежби за деклинирање на заменките, анализирање на нивните форми и нивна правилна употреба во реченица.</p> <p>Вежби за препознавање на личните, посвојните, показните, односните и прашалните заменки, како и некои од неопределените, дефектните заменки и од заменските придавки: nemo, nihil, nullus, neuter, quis, aliquis.</p> <p>Преведување реченици и текстови со стручна терминологија.</p>	<p>Корелација со предзнаења од мајчиниот јазик и современите странски јазици.</p> <p>Корелација со другите стручни предмети во кои се употребува соодветната терминологија.</p>
---	---	--	---	---

<p>Броеви (numeralia) Видови броеви Својства Главни, редни, делни и прилошки броеви</p>	2	<p>- Да ги разбира римските броеви и да се оспособи да ги применува и чита.</p>	<p>Вежби на претворање од арапски во римски броеви. Преведување реченици и текстови со стручна терминологија.</p>	<p>Корелации со броевите во некои современи јазици.</p>
<p>Глаголи (verba) Категории на личните глаголски форми (основни информации за лице, број, време, состојба, начин; вид; преодност)</p>	10	<p>- Да стекне претстава за морфологијата и значењето на глаголот во латинскиот јазик; - да ги препознава глаголските форми во презент (во трите начини), правилно да ги идентификува, анализира и да ги применува, преведува од латински на македонски и од македонски на латински јазик.</p>	<p>Вежби во кои ученикот ги препознава граматичките одлики на латинските глаголи во презент активен и пасивен (во трите начини) до таа мера да може да ги менува, да ги анализира нивните форми и да ги употребува во реченица (да го разбира нивното значење во латинскиот јазик и да знае правилно да ги преведува од латински на македонски и обратно). Систематизирање на знаењата за глаголските форми со изработка на табеларни прегледи.</p>	

<p>Градба на: Индикатив презент активен и пасивен кај глаголите од I – IV конјугација Императив кај глаголите од I – IV конјугација Конјунктив на презентот активен и пасивен кај глаголите од I – IV конјугација. Инфинитив на презент активен и пасивен кај глаголите од I – IV конјугација</p> <p>Глаголи со посебна конјугација - <i>esse</i> - <i>edo</i></p>	2	<p>- Да ги разбере, правилно да ги применува и преведува формите за индикатив, императив и конјунктив на презентот активен и пасивен кај глаголите од прва, втора, трета и четврта конјугација.</p> <p>- Да ги препознава формите од глаголите со посебна конјугација во презент и имперфект и да ги применува (менува и преведува).</p>	<p>Преведување реченици и текстови со стручна терминологија.</p> <p>Вежби со менување на помошниот глагол во презент и имперфект.</p> <p>Изработка на табеларни прегледи, со помош на кои ќе се систематизираат знаењата за глаголските форми.</p>	<p>Корелација со предзнаења од мајчиниот јазик и современите странски јазици.</p> <p>Корелација со другите стручни предмети во кои се употребува соодветна терминологија.</p>
--	---	--	--	---

Глаголски именки и придавки Партицип на презентот Герунд Герундив	4	- Да ги разбере, правилно да ги применува и преведува глаголските именки и придавки.	Преведување реченици и текстови со стручна медицинска терминологија.	
--	---	---	--	--

<p>Неменливи зборови</p> <p>Прилози (adverbia) - градба на прилозите - степенување на прилозите</p> <p>Предлози (praepositiones) - со акузатив - со аблатив - со акузатив или аблатив</p> <p>Сврзници (coniunctiones)</p>	2	<p>- Да ги научи: градбата, видовите и степенувањето на прилозите.</p> <p>- Да се оспособи правилно да ги применува во реченица прилозите и предлозите.</p> <p>- Да се оспособи правилно да ги применува и преведува сврзниците во склоп на реченицата.</p>	<p>Вежби: оформување и степенување прилог и определување на неговиот вид.</p> <p>Вежби со предлози кои се употребуваат најчесто во медицинската терминологија.</p> <p>Вежби со сврзници.</p> <p>Преведување реченици и текстови со стручна терминологија.</p>	Корелација и споредби со современите странски јазици.
--	---	---	---	---

РИМСКА КУЛТУРА И ЦИВИЛИЗАЦИЈА

Содржини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу содржините и меѓу предметите
<p>Развој на писменоста и науките во античкиот свет</p> <p>-Генеза на латинскиот јазик -Развој на писменоста и науките -Развој на ветеринарната наука и најпознатите претставници</p> <p>Carmen medicorum Carmen scholasticum</p>	10	<p><i>Ученикоѝ</i></p> <p>- да ги сфати универзалните вредности на античката цивилизација, да изгради сопствени ставови по некои теми и да се идентификува со позитивните примери на морални и други доблести, како и да ги применува прифатените норми и вредности;</p> <p>- да ги набројува најпознатите претставници на ветеринарната наука и нивните дела во антиката.</p>	Истражување на наведените теми во тој обем да може да елаборира накусо за секоја од наведените теми и да наведе по неколку податоци или примери.	Да се истакнат корелациите со други предмети: историја, македонски јазик и литература (материјалот за античка литература), историја на ветеринарната наука и други.

Грчка и римска митологија	3	- Да ги знае најпознатите митови за божествата од грчката и римската митологија.	Говорни вежби за грчката и римската митологија.	
Секојдневниот живот во античкиот Рим - Семејство - Јавен живот (здравство, образование, култура и забава)	5	- Да добие претстава за животот во антиката.	Активности за поттикнување и проширување на интересот кај учениците (дополнителна литература, списанија, Интернет). Изработка на самостојни и групни проекти (есеи, постери, подготовка за дискусии).	Со историја, македонски јазик и литература, психологија, филозофија и други.

РЕЦЕПТУРА				
Содржини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу содржините и меѓу предметите
Рецептура - начин на пишување, издавање - видови лекови - кратенки во рецептите	4	<i>Ученикојѝ</i> - да се оспособи да напише, прочита и издаде лекарски рецепт.	Вежби за пишување лекарски рецепти.	Со стручните предмети кои ја обработуваат оваа тема.

4.2. Наставни методи и активности на учење

Бидејќи се работи за наставен предмет во којшто се преплетуваат содржини од јазик, лексика, римска цивилизација и култура, се препорачува часовите да бидат комбинирани од предавања, дискусии, работа во групи, презентации, проверување на знаењата.

Активности на наставнички

Наставникот по латински јазик ја организира работата на часовите, ги предава предвидените граматички содржини, ги објаснува начините на превод од латински на македонски јазик и обратно, дава упатства за редовната и дополнителна литература и начинот на кој таа се користи во наставата, во соработка со учениците организира дискусии на теми од содржините за римската цивилизација и култура, ги следи постигањата на учениците и дава оценка за резултатите на учениците.

Активности на ученички

Ученикот редовно ја посетува наставата по латински јазик, активно учествува во работата на часовите (во работилници, работа во двојки, дискусии, подготвува презентации за определени содржини од наставната програма), учествува во донесување процедури за работата на часовите и проверувањето на постигнатите резултати.

4.3. Организација и реализација на наставата

Наставата по латински јазик се реализира во текот на учебната година со по два наставни часа неделно во кабинет наменет за изучување на класичните јазици. Потребни се услови за изведување на индивидуална и тимска работа на учениците при реализирањето на содржините.

4.4. Наставни средства и помагала

4.4.1. Наставни средства

За изведување на наставата по латински јазик потребни се следните наставни средства: табла, графоскоп, радио-касетофон, компјутери со приклучок на Интернет.

4.4.2. Учебници и учебни помагала за учениците

Натавникот ќе избере материјали за реализација на програмата сè до изборот на учебник за соодветната струка.

4.4.3. Дополнителна литература за наставниците

Валериј Софрониевски, *Латинско-македонски речник*, Магор, Скопје 2001.
Nomina anatomica, Речник на медицински термини, Просветно дело, Скопје.
Gortan, Gorski, Paus, *LATINSKA GRAMATIKA*, Skolska knjiga, Zagreb 1966.
Zepic, *LATINSKO-HRVATSKI ILI SRPSKI RJEČNIK*, Skolska knjiga, Zagreb 1979.
Zvonimir Doroghy, *BLAGO LATINSKOGA JEZIKA* - citati, sentencije, poslovice, Zagreb 1986.

5. Оценување на постигањата на учениците

Проверувањето и оценувањето на знаењето на учениците треба да биде јавно и може да се спроведе во повеќе видови (усно, писмено, преку различни задачи) и на различни начини (одделно, групно, дополнување).

При проверувањето на знаењето се прибираат податоци за знаењето што го постигнале учениците (колку учениците се способни да ги разберат јазичните појави и правила и да ги употребуваат нив во различни контексти). Знаењето може да се провери на повеќе начини, при што активно учествуваат учениците.

При оценувањето на знаењето потребно е однапред да им се каже на учениците:

- кога се проверува знаењето;
- како ќе се спроведува тоа;
- според кои мерила ќе се оценува.

Конечната оценка мора да се заснова на сите оценки што ги добил ученикот во текот на учебната година, од усни и писмени проверки на знаењата и учеството на учениците во различни активности (се препорачува учениците да добијат 6 оценки во текот на учебната година, и тоа по 2 оценки од проверката на знаења и реализираните активности и по една оценка од писмена работа во текот на едно полугодие). Најголемо влијание, сепак, треба да имаат оценките кои се најобјективни, најчесто писмени работи, доколку се спроведени врз основа на објективен тест на знаења и според однапред утврдени стандарди. Во текот на годината треба да се изработат две писмени работи (по една во секое полугодие).

6. Кадровски и материјални предуслови за реализација на наставната програма

6.1. Основни карактеристики на наставникот

Покрај соодветното образование предвидено со стандардот за наставен кадар, наставникот по латински јазик треба да го познава литературниот македонски јазик, да поседува вештини за комуникација и разбирање, како и да поседува способност да им ги пренесе на учениците високите морални вредности и критериуми иманентни на грчко-римската античка цивилизација и на тој начин да влијае во оформувањето и развивањето на морални квалитети на учениците.

6.2. Стандард на наставен кадар

Латинскиот јазик го предава наставник со завршени класични студии кој се здобил со звање дипломиран класичар или дипломиран класичен филолог. Доколку на конкурсот не се јави наставник со завршени класични студии, тогаш латинскиот јазик го предава наставник со завршени други студии и латински јазик под б.

6.3. Стандард за простор и опрема

За изведување на наставата по латински јазик потребна е училница опремена со основни аудио-визуелни средства. Оптимално решение е опремен кабинет за предавање и изучување на класичните јазици, кој покрај аудио – визуелните средства (графоскоп, ТВ приемник со видеопроектор, касетофон), да има и компјутери, приклучени на Интернет, прирачна библиотека со најсовремена литература за учениците.

7. Датум на изработка и носители на изработката на наставната програма

7.1. Датум на изработка: јуни 2005

7.2. Состав на работната група:

- Митко Чешларов, советник, Биро за развој на образованието, раководител на работната група
- Доц. д-р Весна Димовска, Институт за класични студии, Филозофски факултет, Скопје
- Проф. д-р Маргарита Бузалковска – Алексова, Институт за класични студии, Филозофски факултет, Скопје
- Сабри Салиу, професор во Гимназијата „Панче Попоски” Гостивар
- Лидија Гелевска, професор во Средно ветеринарно училиште „Браќа Миладиновци”, Скопје
-

7.3. Датум на ревидирање: мај 2006 година

7.4. Состав на работната група за ревидирање:

1. Митко Чешларов, советник, Биро за развој на образованието, раководител на работната група
2. Стручен колегиум од Секторот за стручно образование при Бирото за развој на образованието - Скопје

8. Почеток на примена на наставната програма

Датум на завршување: 01. 09. 2006 година

9. Одобрување на наставната програма

Наставната програма по *лајтински јазик* ја одобри министерот за образование и наука со решение број **07-3851/25** од **29.06. 2006** година.